İdman sağlamlıq və gözəllikdir. Bəlkə, buna görə, "Sağlam bədəndə sağlam ruh olar" deyimi heç də təsadüfi deyil. Bədən tərbiyəsi və idman ümumi tərbiyənin bir hissəsi, cəmiyyətin ümumi mədəniyyətinin tərkib hissəsi, insanların sağlamlığını möhkəmlətməyə, fiziki bacarığını inkişaf etdirməyə yönəldilmiş ictimai fəaliyyət sahəsidir. İdman təkcə idmançılar arasında deyil, həm də xalqlar arasında dostluq münasibətlərinin yaranması və möhkəmlənməsində də mühüm rol oynayır. Sovetlər dönəmində Azərbaycanın müttəfiq respublikalar ilə idman əlaqələri xeyli genişlənmiş, idmanın bütün sahələrində ustalığın nümayişi və təcrübənin bölüşdürülməsi üçün əlverişli imkanlar, doğma, qardaşlıq münasibətləri olmuşdur.

Azərbaycanda idmanın inkişaf tarixi

X yazı

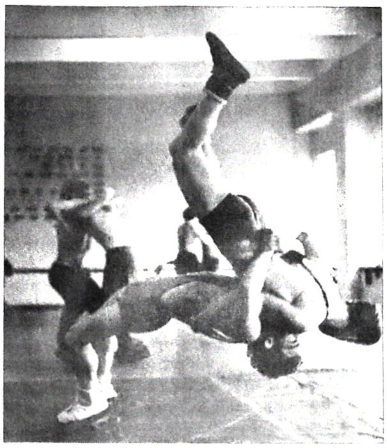

(əvvəli qəzetimizin 3-cü sayında)

1978-ci ildə Özbəkistan böyük bir sıra nüfuzlu idman yarışların ev sahibliyi etmişdi. İlin ilk ayında Çimkənddə keçirilən gənclər arasında boks üzrə Ümumittifaq turniri keçirilmişdi. Turnirdə Azərbaycanın idman şərəfini "Ehtiyat əmək qüvvələri" cəmiyyəti Gəncə Şurasının üzvləri qorumuşdur. 9 saylı şəhər texniki peşə məktəbinin şagirdi Məzahir Hüseynov birinci, Mübariz Məmmədov və Şahin Nicatov isə ikinci yeri tutmuşdular.

Həmin ilin fevralında keçirilən sərbəst güləş üzrə Daşkənd "Lokomotiv" cəmiyyəti mərkəzi şurasının birinciliyi uğrunda yarış təşkil olunmuşdu. Yarışda müttəfiq respublikaların, Moskva və Leninqrad şəhərlərinin 120 nəfərdən artıq idmançısı iştirak etmişdi. Bakılı güləşçilərdən Q.Əhmədov (57 kq) və R.Dadaşov (60 kq) bütün görüşləri qələbə ilə başa vurmuşdular. Z.Əhlimanov (52 kq) isə öz çəki dərəcəsində ikinci yerə layiq görülmüşdü.

1978-ci ilin martında Daşkənddə güclülər dəstəsində çıxış edən su polosu komandaları arasında ölkə çempionatında Azərbaycanı Xəzər Donanmasının komandası təmsil etmişdi. Yekun nəticəyə görə 4 xala sahib olan həmyerlilərimiz 7-ci və 11-ci yerləri bölüşdürmüşdülər.

1978-ci ildə Qazaxıstanda Azərbaycan idmançılarının da iştirak etdiyi üç idman yarışı olmuşdur. Mart ayının birinci yarısında Alma-Atada gənclər arasında yunan-Roma üzrə Ümumittifaq turniri keçirilmişdi. Turnirdə ölkəmizi "Ehtiyat Əmək Qüvvələri" cəmiyyətinin və Maarif Nazirliyinin komandaları təmsil etmişdilər. Güləşçilərimizdən İ.Umayev qızıl medala layiq görülmüşdü. V.Bayramov ikinci və T.Əliyev isə üçüncü yeri tutmuşdu.

Həmin ilin mart ayının ikinci yarısında Qazaxıstanın Karaqanda şəhərində yeniyetmələr arasında stolüstü tennis üzrə ölkənin şəxsi komanda çempionatı keçirilmişdi. Bakı Xalq Maarif Şöbəsinin ixtisaslaşdırılmış tennis məktəbinin yetişdirməsi M.Abcigitov və "Ehtiyat Əmək Qüvvələri" cəmiyyətinin üzvü A.Zudov qoşa yarışlarda ikinci yerə layiq görülmüşdü.

1978-ci ilin noyabrında Alma-Atada atıcılıq üzrə ənənəvi Ümumittifaq turniri keçirilmişdi. Bu yarışda Azərbaycanın gənclərdən ibarət yığma komandasının üzvü Y.Manvelov dairəvi stenddə gümüş medala yiyələnmişdi.

1978-ci ilin aprelində Qırğızıstanda müasir beşnövçülük üzrə ÜİHİMŞ birinciliyi keçirilmişdi. Yarışlarda 16 komanda, o cümlədən Bakının "Neftçi" cəmiyyətinin yetişdirmələri də iştirak etmişdilər.

Azərbaycan idmançıları ümumi hesabda üçüncü yeri tutaraq, ölkənin komanda çempionatında mübarizə aparmaq hüququ əldə etmişdilər.

Həmin ilin aprel ayının əvvəllərində Düşənbədə otüstü hokkey üzrə şəhərlərarası turnir təşkil edilmişdi. Bu yarış bir növ may ayında başlanacaq növbəti ölkə çempionatına hazırlıq məqsədi daşıyırdı. Turnirdə meydan sahibləri yanaşı, Alma-Atanın "Dinamo", Əndicanın "Möhnət" və Bakının "Burevestnik" komandaları da iştirak etmişdilər. Yarışda bakılı idmançılar üçüncü yerə layiq görülmüşdülər.

1978-ci ilin aprel ayının ortalarında Aşqabadda "Dinamo" cəmiyyəti mərkəzi şurasının birinciliyi uğrunda cüdo üzrə zona yarışlarına start verilmişdi. Yarışda Türkmənistan idmançıları ilə bərabər Azərbaycan, Ermənistan və Gürcüstan cüdoçuları mübarizə aparmışdılar. Yarışlarda azərbaycanlı cüdoçular ümumi hesabda birinci olmuşdular. Bununla da təmsilçilərimiz Aşqabad "Dinamo" cəmiyyətinin birinciliyi uğrunda final yarışlarında mübarizə aparmaq hüququ əldə etmişdilər.

1978-ci ilin oktyabr ayının sonlarında Aşqabadda S.Aqofonovun xatirəsinə həsr edilmiş qılıncoynatma yarışları keçirilmişdi. Yarışda Bakı idmançıları ümumi hesabda qalib gələrək, qızıl medallara yiyələnmişdilər.

1978-ci ilin yazından etibarən Özbəkistanda idmançıların geniş miqyaslı Ümumittifaq turnirlərinə start verilmişdi. Aprel ayında Daşkənddə tennisçilərin Ümumittifaq turniri təşkil edilmişdi. Onların arasında bakılı tennisçilərdən- beynəlxalq dərəcəli usta Yevgeni Biryukova, idman ustası Ramiz Əhmərov da var idi. Y.Biryukova yarımfinalda kiyevli Qalina Bekşeyevaya (7:6, 4:6 və 8:6) qalib gələrək, finala vəsiqə əldə etmişdi. R.Əhmərov Donetskidən gəlmiş Aleksandr Kolyuskinə uduzaraq, bürünc medal uğrunda mübarizə aparmalı olmuşdu. Y.Biryukova həlledici görüşdə Avropa çempionu Marina Kroşinaya (6:2 və 6:3) qalib gələrək, fərdi yarışlarda qızıl medal əldə etmiş, iyul ayında Rumıniyada keçirilən növbəti qitə birinciliyində iştirak hüququ qazanmışdı.

1978-ci ilin mayında Əndicanda Özbəkistan SSR Maarif Nazirliyinin "Ümid" kuboku uğrunda məktəbli cüdoçuların ənənəvi Ümumittifaq yarışları keçirilmişdi. 57 kq çəki dərəcəsində həmyerlilərimiz A.Axundov birinci, İ.Paşayev ikinci yeri tutmuşdular. İ.Cəfərov 83 kq çəki dərəcəsində gümüş medala sahib çıxmışdı. Aydın Axundov bütün görüşlərdə qalib gələrək, 57 kq çəki dərəcəsində çempion olmuşdu.

1978-ci il sentyabrın 6-dan oktyabrın 3-dək Özbəkistanın paytaxtı Daşkənddə məktəblilərin XV Ümumittifaq spartakiadası keçirilmişdi. Bu yarışlar 1980-ci il Moskva olimpiadası ərəfəsində hazırlıq məqsədi daşıyırdı. Spartakiadada qazanılacaq xalların 1979-cu ildə SSRİ xalqlarının VII spartakiadasının kompleks zaçotunda nəzərə alınması qərarlaşdırılmışdı.

Respublikamızın məktəbli idmançıları Daşkənd spartakiadasından iki il əvvəl, 1976-cı ildə XIV Lvov spartakiadasında uğursuz çıxış etmişdilər. Bu uğursuzluq kəskin tənqid edilmiş və mövcud nöqsanların aradan qaldırılması istiqamətində konkret tədbirlər müəyyənləşdirilmişdi. Tədbirlərin səmərəli nəticəsi o idi ki, bununla da respublikada mövcud uşaq-gənclər idman məktəblərində spartakiada proqramına daxil olan bütün idman növləri üzrə ciddi hazırlıq dövrü başlamışdı. Belə ki, məktəbli idmançılarımız 1974-cü ildə əgər Alma-Ata spartakiadasında 17 növ üzrə yarışlardan yalnız 13-də çıxış etmişdilərsə, indi Daşkənd spartakiadasında onlar proqramın bütün 21 növündə qüvvələrini sınamış oldular.

Spartakiadada yığma komandalarımızın tərkibinə Azərbaycanın 21 şəhər və rayonlarından seçilmiş 358 nəfər daxil edilmişdi. Mingəçevir idmançıları akademik qaydalarda, baydarka və kanoelərdə avarçəkmə üzrə

yarışlarda respublikamızı təmsil edirdi. Boksçular, velosipedçilər, futbolçular və güləşçilər arasında Əli Bayramlı (indiki Şirvan), Naxçıvan, Sumqayıt şəhərlərinin, İliç (indiki Şərur), Ağdam və Füzuli rayonlarının idmançıları var idi.

Yığma komandalarımızın tərkibində 49 nəfər idman ustası və ustalığa namizəd, 97 nəfər birinci dərəcəli idmançı çıxış edirdi. 200 nəfərdən çoxu isə digər dərəcəli idmançılar idi. Velosipedçilərimiz Alma-Ata idman bazasında təlim-məşq toplanışlarını keçirməklə, oradan Daşkənd yarışlarına qoşulmuşdular.

Spartakiadanın ilk günü boks, üzgüçülük, suyatullanma və qılıncoynatman üzrə yarışlar təşkil edilmişdi. Sumqayıt idmançısı A.Vorontsova və bakılı N.Karamanova batterflyay üsulu ilə 100 metr məsafəyə üzməkdə 13-cü və 16-cı yerləri tutaraq, nümayəndə heyətimizə 26,5 xal qazandırmışdılar. Bu, əlbəttə üzgüçülərimiz üçün ilk addımda uğurlu idi. Çünki bundan əvvəlki Lvov spartakiadasında üzgüçülərdən ibarət komandamız cəmi 27 xal toplaya bilmişdilər. Boksçularımız E.Əliyev, E.Ələkbərov, Ç.Talıbov və K.Məlikov ilk dövrənin görüşlərində qalib gəlmişdilər. Qılıncoyunadanlarımızın döyüşü uğursuz olduğundan S.İbrahimov, İ.Ələkbərov və R.Fatkullin mübarizəni dayandırmalı olmuşdular. Suya tullananlarımız ümumi hesabda 10-cu yeri tuturdular.

Yarışların üçüncü günü Azərbaycan idmançılarının çıxışları uğurlu olmuşdu. Boksçularımız Ç.Talıbov, S.Mikayılov və V.Səfərov dörddə bir finala çıxmışdılar. Gənc boksçularımızdan İ.Talıbov, F.Mehdiyev və, R.Əhmədov ölkənin "Olimpiya ümidləri" yığma komandasına dəvət almışdılar. Qılıncoynadanlarımızdan A.Sadıqov 16 idmançı sırasında yer alaraq, nümayəndə heyətimizə zaçot xalı qazandırmışdı.

İdmançılarımız E.Əhmədov 3 metrlik tramplindən suyatullanmada bürünc medala yiyələnmişdi. A.Vorontsova batterflyay üsulu ilə 200 metr məsafəni qət etmiş, 2 dəqiqə 31,1 saniyə nəticə ilə yeni respublika rekordçusu olmuşdu. Azərbaycan üzgüçüləri nümayəndə heyətimizə 154 xal qazandırmışdı. Bu, ötən spartakiada ilə müqayisədə 127 xal çox idi.

Yığma komandamızın bacarıqlı üzvlərindən Miren Mərduxayeva gənc rapiraçılar arasında bürünc medala layiq görülmüşdü.

Şpaqaçılardan ibarət yığma komandamız son görüşdə Türkmənistan kollektivinə (2:5) uduzaraq, ümumi hesabda 10-cu yeri tutmuşdu. Boksçularımız 9-cu və suyatullananlarımız isə 12-ci yerlə kifayətlənmişdilər.

Məktəblilərin spartakiadasında azərbaycanlı akrobatlarımız T.İbrahimov, E.Kotlyarov və F.İsmayılov bürünc medallara yiyələnmiş, həm də idman ustası normasını yerinə yetirmişdilər. Ümumi hesabda akrobatlarımız 6-cı yerdə olmuşdular. Bu XV Lvov spartakiadasının nəticələrindən müsbət cəhətdən fərqlənirdi. Çünki həmin spartakiadada akrobatlarımız sonuncu pillədə qərarlaşmışdılar.

Sərbəst güləşçilərimiz ümumi hesabda 6-cı, yunan-Roma güləşçilərimiz isə 4-cü yeri tutmuşdular.

1978-ci il oktyabrın 3-də Həmzə Həkimzadə adına Özbəkistan Dövlət Akademik Dram Teatrının binasında XV Daşkənd spartakiadasının təntənəli bağlanış mərasimi olmuşdu. Ümumi hesabda fərqlənən Rusiya idmançıları 764 medaldan 161-nə sahib olmuşdular. Sonrakı yerlərə Ukrayna, Moskva, Belarus, Özbəkistan və Leninqrad komandaları çıxmışdı.

Daşkənd spartakiadasında məktəblilərimiz 14 medala sahib olmuşdular.

1978-ci il sentyabrın 21-dən 24-dək Bakıda Respublika stadionunda VII Azərbaycan spartakiadası çərçivəsində kamandan oxatma final yarışları keçirilmişdi. "Vaqifin kamanı" uğrunda keçirilən bu yarışa Azərbaycan idmançıları ilə bərabər Özbəkistan, Türkmənistan, RSFSR, Latviya, Litva, Estoniya, Gürcüstan, Moldova, Moskva və Leninqrad şəhərlərinin idmançıları qoşulmuşdu. Öz yaş qruplarına görə Azərbaycan idmançıları birinci yeri tutmuşdular.

1979-cu ilin martında Frunzedə (indiki Bişkek) "Dinamo" Cəmiyyəti Mərkəzi Şurasının kuboku uğrunda Ümumittifaq stend atıcılığı yarışları təşkil olunmuşdu. Bakı "Dinamo"çusu N.Kuzmenko dairəvi stenddə 200 mümkün xaldan 188 xal toplayaraq, Azərbaycanda onun özünə məxsus rekordu 4 xal artırmışdı. O, beynəlxalq dərəcəli idman ustası Z.Stankeviçdən (Litva) sonra ikinci yerə çıxmışdı. Bakılı V.Yusifov kişilər arasında bu növ üzrə keçirilən yarışda bürünc medal əldə etmişdi.

Ümumi xal hesabı ilə Litva idmançıları birinci və Azərbaycan atıcıları ikinci yerə çıxmışdılar.

Mingəçevir "Kür" Olimpiya bazası 1979-cu il may ayının 5-dən 7-dək Qazaxıstan, Mərkəzi Asiya və Zaqafqaziya idmançılarının kayak və kanoe üzrə yarış meydanına çevrilmişdi. Görüşə 5 komanda üzrə 59 idmançı qoşulmuşdu. Onlardan 30-u beynəlxalq dərəcəli idman ustası, 25-i SSRİ idman ustası və4-ü 1-ci dərəcəli idmançılar idilər. 500 və 1000 metr məsafə üzrə Azərbaycan idmançılarından əlavə Qazaxıstan, Tacikistan və Ermənistanın kişi və qadın idmançıları da iştirak etmişdilər.

500 metr məsafəyə qayıq sürməkdə Qazaxıstanın həm kişi və həm də qadın idmançıları birinci olmuşdular. Azərbaycan ikinci, Tacikistan komandası isə üçüncü yeri tutmuşdu. 1000 metr məsafəyə kanoe yarışında müvafiq olaraq Azərbaycan, Qazaxıstan və Ermənistan idmançıları qərarlaşmışdılar.

(ardı var)

Əzizağa Ələkbərli,
Azərbaycan MEA, A.A.Bakıxanov adına Tarix və Etnologiya İnstitutunun aparıcı elmi işçisi, tarix üzrə fəlsəfə doktoru, dosent